

**Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання проєкту «Стратегії розвитку Великомихайлівської сільської територіальної громади до 2027 року та Плану заходів із реалізації Стратегії розвитку Великомихайлівської сільської територіальної громади до 2027 року»**

Моніторинг екологічних індикаторів ефективності впровадження Стратегії розвитку Великомихайлівської сільської територіальної громади до 2027 року та Плану заходів із реалізації Стратегії розвитку Великомихайлівської сільської територіальної громади до 2027 року є важливою формою контролю того, який фактичний вплив на довкілля матиме Стратегія та План заходів, а також необхідною передумовою забезпечення збалансованості розвитку громади. Необхідно передбачити регулярність збору моніторингових даних за визначеними індикаторами та їх постійний аналіз для врахування під час прийняття рішень щодо планування розвитку в майбутньому.

Моніторинг може бути використаний для:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про реалізацію документу;
- отримання інформації, яка може бути використана для поліпшення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості CEO);
- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами влади;
- перевірки того, чи Стратегія виконується відповідно до ухваленого документу, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків.

Відповідно до статті 17 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» моніторинг наслідків виконання документа державного планування, у тому числі для здоров'я населення, оприлюднюється один раз на рік органом місцевого самоврядування на своєму офіційному веб-сайті у мережі Інтернет. У разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, ОМС вживає заходів для їх усунення.

Моніторинг проводиться згідно з Порядком здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2020 № 1272.

Наказом Міністерства розвитку громад та територій України від 21 грудня 2022 року № 265 «Про затвердження Методичних рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад» передбачено визначення системи показників, строків проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегії, а також відповідальний за їх проведення структурний підрозділ виконавчого органу міської, селищної, сільської ради.

Відповідно до управління, орієнтованого на результат (RBM) для моніторингу має бути обрано релевантні показники, які можна виміряти або розрахувати та на основі яких здійснюється висновок щодо успішності реалізації Стратегії.

Такі показники поділяються на:

- показники продукту (короткострокові досягнення);
- показники результату (середньострокові наслідки);
- показники впливу (довгострокові зміни).

Можуть використовуватись кількісні (вимірюють об'єктивні дані) та якісні показники (відображають ставлення та сприйняття заінтересованими сторонами досягнутого результату та

змін, що відбулися). Усі показники мають бути нейтральними (тобто не вказувати напрямку зміни, як приклад: збільшення, зменшення, підвищення тощо).

Для відстеження прогресу реалізації Стратегії до кожного показника визначаються: базове значення (вимірюється до початку реалізації Стратегії); проміжне значення (станом на конкретний період) та цільове значення (результат реалізації Стратегії).

Оцінювання реалізації Стратегії та Плану заходів проводиться після завершення строку їх реалізації на основі даних звітів проведеного моніторингу та є необхідним етапом для отримання інформації стосовно досягнення очікуваних результатів, їх впливу на стан соціально-економічного та екологічно-збалансованого розвитку територіальної громади та інформації щодо сталості змін з метою прийняття необхідних управлінських рішень та необхідних коригувань.

Моніторинг базується на розгляді обмеженого кола відібраних показників (індикаторів) за кожним зі стратегічних напрямів і аналізі досягнення запланованих результатів. Система запропонованих в Стратегії індикаторів може включати еколого-економічні та екологічні індикатори:

- економія бюджетних коштів в результаті впровадження енергоефективних заходів;
- економія енергетичних ресурсів в результаті впровадження енергоефективних заходів;
- обсяги коштів МТД, кредитів, інвестиційних ресурсів фінансових установ в проєкти енергоефективності, залучені громадою;
- обсяги коштів, залучених населенням в рамках «тепліх кредитів»;
- зменшення / збільшення обсягів викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря стаціонарними та пересувними джерелами забруднення;
- обсяг фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища;
- кількість осіб, залучених до заходів з екологічної освіти.

Внутрішній моніторинг на етапі провадження планованої діяльності здійснює суб'єкт підприємницької діяльності. Для запобігання негативного впливу на довкілля та здоров'я населення при експлуатації об'єктів передбачені наступні заходи для здійснення моніторингу наслідків:

*щодо охорони атмосферного повітря:*

- періодичне взяття проб повітря для аналізу на вміст шкідливих речовин від стаціонарних джерел для проведення контролю відповідно до дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами;
- періодичне проведення контролю якості атмосферного повітря на межі встановленої санітарно-захисної зони, на договірній основі акредитованою лабораторією;

*щодо шумового навантаження:*

- контроль за дотриманням допустимих рівнів шуму на договірній основі акредитованою лабораторією;

*щодо охорони підземних вод та ґрунтів:*

- періодичне очищення споруд дощової каналізації з метою попередження замулення, засмічення споруд і як наслідок підтоплення і забруднення ґрунтів.

*щодо належного поводження з відходами:*

- ведення обліку відходів щодо операцій у сфері поводження з відходами, а також забезпечення належного збирання, перевезення та передачі відходів, утворюваних внаслідок здійснення діяльності, згідно чинного законодавства України.

Наказом Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України від 21.12.2022 р. №265 затверджено Методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад.

Відповідно до вказаного документу моніторинг проводиться з метою відстеження та аналізу динаміки і структурних змін, що відбуваються у громаді відповідно до стратегічних, оперативних цілей та завдань, визначених у Стратегії. Відповідно до пункту 5 Порядку здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, для забезпечення систематичності та об'єктивності спостережень за змінами стану довкілля визначено:

**1. Зміст заходів для здійснення моніторингу та строки їх виконання.** Моніторинг фактичного впливу на довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров'я під час реалізації документа державного планування буде здійснюватися Великомихайлівською сільською радою, який визначатиме періодичність моніторингу, перелік індикаторів, забезпечить доступ до вихідних даних та результатів моніторингу.

Для проведення моніторингу буде здійснено низку заходів:

*по-перше*, збір та аналіз інформації про поточний стан складових довкілля, включаючи значення ключових екологічних показників, зокрема порівняння фактичного стану компонентів довкілля з минулорічними показниками – 1 раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження (у разі виявлення перевищень минулорічних показників провести аналіз на предмет зв'язку з реалізацією заходів Стратегії та Плану заходів);

*по-друге*, порівняння захворюваності населення з минулорічними показниками – 1 раз на рік на підставі результатів державного статистичного спостереження (у разі виявлення перевищень минулорічних показників провести аналіз на предмет зв'язку з реалізацією заходів Стратегії та Плану заходів).

Здійснення таких заходів забезпечує можливість:

- виявлення наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, а саме вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (на один, три-п'ять, 10-15 років, 50-100 років відповідно), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків;

- запобігання, зменшення та компенсації негативних наслідків, зумовлених виконанням документа державного планування;

- виявлення непередбачених звіт про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Оскільки Стратегія та План заходів є документом державного планування з обмеженим терміном дії, пропонується здійснювати моніторинг його виконання, обмежившись періодом року прийняття Стратегії та Плану заходів до кінця строку його дії (2027 рік).

Заходи, передбачені для здійснення моніторингу, враховують специфіку Стратегії та Плану заходів, період, на який здійснюється планування, та необхідність здійснення моніторингу на різних стадіях виконання завдань Стратегії та Плану заходів. Водночас вплив на довкілля проектів та заходів місцевих програм розвитку, які увійшли до Плану заходів і скеровані на досягнення цілей Стратегії, і виконання яких передбачає проведення стратегічної екологічної оцінки відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», будуть моніторитися окремо під час їх реалізації та після їх завершення.

**2. Кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників відповідно до кожного з визначених у звіті про стратегічну екологічну оцінку**

наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення. Орієнтований (невичерпний) перелік показників (індикаторів) для здійснення моніторингу наслідків виконання Стратегії та Плану заходів для довкілля, в тому числі здоров'я населення, в розрізі компонентів довкілля наведено у табл. 9.1.

**Таблиця 9.1. Показники (індикатори) моніторингу наслідків виконання Стратегії розвитку Великомихайлівської сільської територіальної громади до 2027 року та Плану заходів із реалізації Стратегії розвитку Великомихайлівської сільської територіальної громади до 2027 року для довкілля, в тому числі для здоров'я населення**

| № з/п                        | Індикатор                                                                                                                   |
|------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <b>Забруднення повітря</b>   |                                                                                                                             |
| 1.                           | Викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря від стаціонарних джерел                                                    |
| 2.                           | Викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря від пересувних джерел                                                      |
| 3.                           | Обсяг споживання енергоресурсів установами комунальної власності                                                            |
| 4.                           | Обсяг споживання енергоресурсів населенням                                                                                  |
| <b>Водні ресурси</b>         |                                                                                                                             |
| 5.                           | Відсоток житлового фонду, забезпеченого водопостачанням                                                                     |
| 6.                           | Обсяги забору та використання води                                                                                          |
| 7.                           | Відсоток очищених прибережних смуг річок та водойм                                                                          |
| <b>Озеленення/лісистість</b> |                                                                                                                             |
| 8.                           | Відсоток прибраних узбіч, парків, скверів, місць загального користування                                                    |
| 9.                           | Площа земель природно-заповідного фонду у загальній території громади                                                       |
| 10.                          | Площа лісів у загальній території громади                                                                                   |
| <b>Ґрунти</b>                |                                                                                                                             |
| 11.                          | Питома вага площі сільськогосподарських угідь екстенсивного використання (сіножатей, пасовищ) у загальній території громади |
| 12.                          | Питома вага площі деградованих земель у загальній території громади                                                         |
| <b>Відходи</b>               |                                                                                                                             |
| 13.                          | Обсяги утворення побутових відходів на території громади                                                                    |
| 14.                          | Обсяги утворення промислових відходів на території громади                                                                  |
| 15.                          | Чисельність встановлених контейнерів для сортування сміття                                                                  |
| 16.                          | Відсоток мешканців, які уклали угоди на вивезення побутових відходів                                                        |
| 17.                          | Відсоток ліквідованих стихійних сміттєзвалищ до загальної кількості                                                         |
| <b>Здоров'я населення</b>    |                                                                                                                             |
| 18.                          | Рівень захворюваності населення громади                                                                                     |
| 19.                          | Природний приріст (скорочення) населення громади                                                                            |
| 20.                          | Відсоток оновлення матеріально-технічної бази закладів охорони здоров'я                                                     |

За результатами щорічного моніторингу кількість індикаторів може бути розширено шляхом включення до моніторингу додаткових показників відповідно до умов реалізації Стратегії та Плану заходів.

**3. Кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.** Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Стратегії вказує на те, що її реалізація позитивно вплине на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, біорізноманіття, здоров'я населення, збереження об'єктів природно-заповідного фонду, а також об'єктів культурної спадщини.

Водночас під час виконання документа державного планування в результаті моніторингу реалізації цілей, передбачених в ньому, можуть бути виявлені впливи на довкілля, у тому числі

на здоров'я населення, які мають прямі наслідки на стан навколишнього середовища, умови життєдіяльності та здоров'я населення. У такому разі перелік індикаторів для моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, в т. ч. здоров'я населення, буде доповнено відповідними індикаторами, які дозволять об'єктивно оцінити та відстежити зміни.

**4. Методи визначення кожного із показників, які дають змогу швидко та без надлишкових витрат їх вимірювати.** Під час реалізації Стратегії та Плану заходів будуть відстежуватись екологічні загрози для довкілля шляхом спостережень та збору наявних статистичних та звітних даних про стан довкілля, про наслідки для довкілля та здоров'я населення, які виникли за результатом реалізації передбачених у Плані заходів проєктів та заходів місцевих програм розвитку, скерованих на досягнення стратегічних цілей та бачення Стратегії. Отримані показники будуть проаналізовані та об'єктивно оцінені шляхом порівняння наявних значень з нормативними значеннями (встановленими нормативно-правовими актами) та/або з цільовими значеннями (визначеними у Звіті про стратегічну екологічну оцінку документа державного планування).

**5. Періодичність вимірювання показників, проведення їх аналізу та співставлення із цільовими значеннями.** Відповідно до статті 17 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» моніторинг наслідків виконання документа державного планування, у тому числі для здоров'я населення, оприлюднюється один раз на рік органом місцевого самоврядування на своєму офіційному веб-сайті у мережі Інтернет, вносить до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки. У разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, ОМС вживає заходів для їх усунення. Відтак вимірювання показників, проведення їх аналізу та співставлення із цільовими значеннями буде здійснюватися не рідше одного разу на рік.

**6. Засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, з урахуванням можливості виявлення негативних наслідків виконання документа державного планування, не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку, включають:**

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дозволяє отримати інформацію про вплив реалізації документа державного планування на довкілля, в т. ч. здоров'я населення;
- отримання інформації, яка може бути використана для удосконалення майбутніх оцінок (моніторинг як інструмент контролю якості СЕО);
- перевірка дотримання екологічних норм, встановлених відповідними органами влади;
- відстеження процесу виконання документа державного планування відповідно до ухвалених в ньому цілей та завдань, включаючи передбачені заходи із запобігання, скорочення або пом'якшення несприятливих наслідків для довкілля, в т. ч. здоров'я населення.

У разі виявлення систематичних відхилень від гігієнічних нормативів складових довкілля необхідно передбачають здійснювати аналіз захворюваності населення громади з метою виявлення негативного впливу факторів навколишнього середовища на здоров'я населення, використовуючи в тому числі статистичні дані.

Відстеження динаміки відповідних індикаторів та показників соціально-економічного та екологічного розвитку дозволять чітко відслідковувати ефективність реалізації Стратегії та Плану заходів. Кількість екологічних індикаторів можна розширити шляхом використання таких індикаторів, для яких є моніторингові дані.

Результати моніторингу Великомихайлівська сільська рада оприлюднює на власному офіційному веб-сайті один раз на рік протягом строку дії Стратегії та Плану заходів та через рік після закінчення такого строку.

У разі, коли під час здійснення моніторингу виявлено не передбачені звітом про стратегічну екологічну оцінку негативні наслідки виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення сільська рада вживає заходів для їх усунення, а також розглядає пропозиції щодо внесення змін до Стратегії та Плану заходів з метою усунення негативних наслідків. У такому разі зміни, що вносяться до документа державного планування, підлягають стратегічній екологічній оцінці.